

عوامل تهدید کننده اکوسیستم کوهستانی :

- اکوسیستم که مترادف آن زیست بوم می باشد عبارت است از مجموعه تشکیل دهنده عوامل موجود در یک محیط که در کنار هم قرار گرفته وضعیت خاص را بوجود می آورد اطلاق می گردد این عوامل ممکن است انسان - سایر موجودات زنده , آب , خاک , سنگ و پوشش گیاهی می باشد.

- 1- پاک تراشی پوشش گیاهی سیستم کوهستانی از اثر بهره برداری بی رویه بته کنی و قطع جنگلات و از بین بردن علوفه چراگاه یکی از مهمترین عوامل تهدید کنند و تخریب محیط زیست است.
  - 2- پوشش گیاهی چراگاه های کوهستانی افغانستان به شدت تحت فشار چرای بی رویه گله ها هر ساله قرار می گیرند. بمرور زمان باعث کم شدن پوشش گیاهی و سخت شدن خاک آن شده است . خاک در معرض فرسایش آبی و خاکی قرار می گیرد. شرایط برای رشد علوف و استقرار بته ها و نهالها جوان دشوار می گردد.
  - 3- هر نوع بهره برداری های غیراصولی یکی از عوامل اصلی کاهش رشد جنگلداری است و هم سرگیری حیات جنگل را بی ثمر می کند.
- چرای دامها در بلندی و ارتفاعات باعث از بین رفتن پوشش گیاه و بدون رشد و نمو گیاه در سالهای آینده و هم موجب اصلی تخریب منابع طبیعی می شود و نیز از جمله عوامل تهدید کنند اکوسیستم کوهستانی است و پیامد آن آمدن برف کوچ , فرسایش خاک و سیلاب های ویرانگری را به بار می آورد.

دام مردم محل در دامنه کوه های تخار

نمونه از چرا سرد سیر کوچی ها خیلی نزدیک بخچال

- چرای مفروض (چرای بیش از ظرفیت در چراگاه) از طرف تعداد گله ها زیاد یا چرای طولانی مدت در یک چراگاه. گیاهان در اثر فشار چرای مفروض دام ها قدرت گیاهی خو را از دست داده و در نتیجه رشد سالیانه و تجدید حیات طبیعی آنان کاهش می یابد. در سلهای اخیر به دلیل کمک های سازمانهای خارجی تعداد دام ها در بعضی نقاط کشور برابر حد استاندارد رسیده فشار از حد را به چراگاه کوهستانی به ویژه در ارتفاعات وارد شده است.

- چرای بی رویه (چرای بی موقع وزود هنگام) ورود حیوانات به چراگاه ها قبل از زمان مناسب علاوه بر اینکه به پوشش گیاهی لطمه وارد می نماید، به دلیل رطوبت زیاد خاک و در آمد و رفت زیاد حیوانات در چراگاه باعث فشرده شدن خاک و کم شدن تخلخل آن می گردد. با چرای بی رویه تنوع گیاهها و حیوانات وحشی دچار مشکلات بیشتری می شود و با انقراض روبرو خواهد شد. چرای بی رویه همواره مضر است و بخاطریکه هر حیوان در جستجوی علف و همچنین شاخه های جوان چوبی(جست یا نهال) می باشد.

چرای بی رویه بز جستجوی علف را دارد

چرای بی رویه

چرای دام ها یکی از دلایل سرزمین های تخریب شده کاهش پوشش گیاهی می باشد. بسیاری از چراگاه های کوهستانی کشور ما افغانستان بعلت تخریب بیش از حد در اثر چرای بی رویه و مفرط با بحران عمیق مواجه شده اند ادامه ی این روند بعضی نواحی کشور ما را با مشکلات بسیار مانند برف کوچ، سیل های مخرب، کم آبی و طوفان شن های روان، آلودگی بصری محیط زیست، خشکسالی های پی در پی رویه رو کرده است که ما هم شاهد آن در نواحی بدخشان تخار، سرپل، سمنگان، غور و پنجشیر و غیره هستیم. سیلاب های پی در پی و متواتر در نواحی بدخشان ک ساکنان محل در مورد این سیلاب می گویند که این سیلاب ها بی سابقه بود از مدت های طولانی در یاد ندارند. و ادامه زندگی در این نواحی نگرا کننده شده است.

محافظت از وجود علفها و گیاهان در بلندی ها در تامین آبهای زیرزمین بسیار مهم است و هم باعث کاهش سرعت رواناب حاصل از بارندگی در سطح زمین می شود.

نکاتی را باید مورد قرارداد تا اکوسیستم چرا به خوبی حفظ شود: با توجه به پوشش گیاهی یک منطقه چه مقدار می توان دام ها را وارد منطقه کرد. بخاطر اینکه گیاهان در اثر فشار چرا قدرت گیاهی خود را از دست داده و در نتیجه رشد سالیانه و تجدید حیات طبیعی آنان کاهش می یابد. ادامه برهم زدن فعالیت فیزولوژی گیاه موجب از بین رفتن آن می شود. از بین رفتن بیشتر گیاه بیشتر ناشی از کاهش عملیات فتوسنتز رقابت گیاهی سن زیاد و خشکسالی که موجب کاهش رشد می گردد است.

رعایت ظرفیت چرا و برداشت مجاز از چراگاه ها دشتی و کوهستانی افغانستان یک امر ضروری است. اگر به خواهید که سالیان طولانی از چراگاه استفاده کرد باید به منابع پوشش گیاهی و خاک آن صدمه وارد نکرد. افزایش پوشش گیاهی باعث نگهداری آب در علف چراگاه و جلوگیری از فرسایش آبی، خاکی و بادی است. بز حیوانیست که باعث فقیر شدن و حتی از میان رفتن چراگاه و جنگل و نابودی شدن پوشش گیاهی افزایش فرسایش خاک و در نتیجه تخریب محیط زیست می شود. اما در چراگاه بز هنگامی زیان آور است که به روش های سنتی چادر نشین و در چراگاه می چرد.

علاج اساسی مناطق پاک تراشی شده ای پوشش گیاهی

علاج اساسی ساحه های پاک تراشیده شده پوشش گیاهی مناطق کوهستان را با کشت ارزن کمبود علف را می توان بر طرف کرد. گیاه ارزن در شرایط خشک و کم آب رشد می کند. سیستم ریشه ای عمق و گسترده ارزن باعث مقاومت مطلوب این گیاه به تنش خشکی شده است و نیاز آبی این گیاه نسبت به سایر گیاهان علوفه ای دیگر کمتر است و می توان با توسعه کشت گیاه ارزن مشکل کمبود علوفه را در مناطق خشک کوهستانی برطرف کرد.

برای کشت جوان زدن دانه ی ارزن حدود 10 الی 12 درجه حرارت لازم است. چون دانه ارزن کوچک است و در عمق یکنیم سانتی متر خاک می سبزد.

کشت ارزن در کوه های تراشیده از پوشش گیاهی باعث جلوگیری از انقراض جانوران بخصوص پرنده گان بومی می شود. و هم باعث ایجاد پیوند اعضای اکوسیستم کوهستانی می شود. پوشش گیاهی انبوع مناسب ترین محیط زیست پرنده گان است و هم پوشش گیاهی باعث بالا رفتن نفوذ آب باران و برف در خاک مناطق کوهستانی می شود. و مانع بروز سیلاب در مناطق شیب دار در ایام بارندگی شدید می شود. در هنگام بارندگی مناطقی که دارای پوشش گیاهی مناسب می باشد حجم کمتری از آب به صورت روناب بروی سطح جاری می شود.

گیاه ارزن

نمونه کشت ارزن در کوه

داکتر یارمحمد متخصص حفاظت محیط زیست

مدارک در نوشتن این مقاله علمی
از سایت بی بی سی
اتلس جمهوری دموکراتیک
نگای به سرزمین پنچشیر
حفاظت محیط زیست ترجمه از سویدی